

שתי תפירות." ואמאי חזר התנא ושנאה כאן?

בשלמא שאר מלאכות השנויות במשנה, יש בהם תוספת דברים לעומת המשנה דלעיל. אבל כאן לא נוסף דבר על האמור לעיל.

ומשנינן: **משום דקבעי למיתני בסיפא** דמתניתין: **"והקורע על מנת לתפור שתי תפירות"**. הילכך, קתני נמי **"התופר שתי תפירות"**.

ומקשינן **"והקורע"** — **הא נמי תנינא במשנה דאבות מלאכות?**

ומתרצינן: **אלא, משום דקבעי למיתני סיפא** [בעמוד הבא] **"הקורע בהמתו ועל מתו"**, **משום הכי קתני "התופר שתי תפירות"**.

שנינו במשנה: **והקורע על מנת לתפור שתי תפירות**.

והוינן בה: **היכי משכחת לה שהקריעה תהיה לצורך התפירה?**

ומשנינן: **דעבודה, שנעשה הבגד כי כיסתא**, קה-ב שאינו ארוג בצורה ישרה אלא מתנפח וכולט כמו כיס הבולט מהאריג, ולצורך ישור הבגד יש לקרוע אותו למטה, למוללו, ליישב בכך את התפירה, ולאחר מכן לתופרו במקום הקריעה. ולצורך תיקון שכזה יש לקרוע קרע על מנת לתפור בבגד שתי תפירות.

מתניתין:

הקורע בהמתו מתוך כעסו, והקורע על מתו מתוך צער. וכן **כל המקלקלין בעשיית אחת מאבות מלאכות** — **פטורין**.

וכוונת התנא במשנתנו לחדש, שמלבד עשיית שני בתי נירים בדרך הרגילה, שהיא השחלת שני חוטים דרך שני בתי ניר, יש גם צורה נוספת, בהשחלת חוט כפול בבית ניר אחד, ובמקביל לו העברת חוט שלישי בניר עצמו [ולא בבית ניר שני], בין חוטי הניר.

ואעפ"י שבמלאכה הזו אינו מעביר את החוטים בין שני בתי נירים הרי היא נחשבת כתולדה לאב מלאכה של עושה שני בתי נירין.

עוד שנינו במשנה: **והעושה שני בתי נירין בקירוס**.

והוינן בה: **מאי מלאכת "עשיית שני בתי נירין" איכא בקירוס**, שאינו אלא מסרק שמכים בו על חוט הערב שיתהדק לאריג?

ומבאר הגמרא: **אמר רב: כוונת התנא היא בקירוס שהוא מציבותא**. שקירוס זה הוא לוח עם פסים דקים, שדרכם משחילים את כל חוטי השתי, והוא מהדק את חוטי הערב.

השחלת שני חוטי השתי בתוך הקירוס נחשבת גם היא לתולדת מלאכת העושה שני בתי נירין, אם כי בקירוס אין בתי נירים אלא רק פסים דקים שדרכם משחילים את החוטים.

הביאור לסוגיא זאת נערך על פי ספר מעשה אורג, עיין שם בסוף הספר שהביא חמש שיטות ראשונים בביאור דברי אביי.

שנינו במשנה: **והתופר שתי תפירות**.

והוינן בה: **הא תנינא כבר לעיל [עג א] במשנה של כל אבות מלאכות: "והתופר**

ומתרצינן: לעולם מתניתין במת דידיה שהוא קרובו ומוטל עליו לקוברו. ובהנך דלאו בני אבילות נינהו, אלא שאינו מהקרובים שהוא חייב להתאבל ולקרוע עליהם [שרק אותם המנויים בתחילת פרשת אמור שהכהן מיטמא להם, מתאבלים עליהם].

ומקשינן: ואי חכם הוא המת, חיובי מיחייב לקרוע עליו אעפ"י שאינו קרובו, ואמאי קתני מתניתין דפטור הוא לגבי שבת שהרי מתקן הוא?

דתניא: חכם שמת — הכל קרוביו.

ותמהינן: הכל קרוביו, סלקא דעתך?

ומשנינן: אלא אימא: הכל בקרוביו דהיינו הכל קרועין עליו, הכל חולצין עליו יוצאין לפני המטה כשבגדיהן קרועים עד שכתפן מגולה [שמדינא דגמרא חייבין לעשות כן על אב ואם. וכתב הרמ"א יו"ד סי' ש"מ סי"ז שלא נהגו כן בזמן הזה], הכל מברין עליו ברחבה שאוכלין סעודה הראשונה אחר הלוייה משל אחרים [שהאבל אסור לו לאכול סעודה ראשונה משל עצמו והשכנים מביאים לו סעודה ונקראת "סעודת הבראה", והיו רגילין לעשות אותה סעודה ברחובה של עיר].

ומתרצינן: לא צריכא, מתניתין איירי במת דלאו חכם הוא.

ואכתי מקשינן: ואי אדם כשר הוא, חיובי מיחייב כל אחד לקרוע עליו?

והמקלקל על מנת לתקן, שהוא חייב, כגון הקורע או המוחק או הסותר — שיעורו הוא כמתקן, שאינו חייב אלא אם כן הוא קילקל כשיעור על מנת לתקן כשיעור.

שיעור המלבן את הצמר, והמנפץ אותו, והצובע אותו, והטווה ממנו חוטים, שהן כולן אבות מלאכות, שיעורן: הוא חוט, שארכו כמלא רחב הסיט, כפול. היינו כפול מכשיעור המרחק שבין האצבע לאמה.

והאורג שני חוטיין, שיעורו: כמלא הסיט. שאעפ"י שלא ארגו על פני כל רוחב הבגד אלא ברחב של כמלא הסיט [לא כפול], חייב.

גמרא:

ורמינהו: תניא: הקורע בחמתו, ובאבלו, ועל מתו, חייב.

ואעפ"י שמחלל את השבת כשקורע על מתו יצא ידי חובת קריעה.⁽¹⁾

ואילו במתניתין תנן שהקורע בחמתו ועל מתו פטור?

לא קשיא: הא דקתני בכרייתא שהוא חייב בקורע על מתו במת דידיה שחייב לקרוע עליו, וקריעה זו תיקון הוא. הא דמתניתין במת דעלמא, שאינו חייב לקרוע עליו, והוי מקלקל [ולקמן מתרץ גם הקושיא מחמתו].

ומקשינן: והא מתניתין נמי "מתו" קתני?

1. הראשונים הביאו ירושלמי, המקשה: הרי

מצועה הבאה בעבירה היא וכיצד יצא ידי חובה? היא בגוף המצה. אבל הקורע בשבת, העבירה

הראשונים הביאו ירושלמי, המקשה: הרי מצוה הבאה בעבירה היא וכיצד יצא ידי חובה? שהרי זה דומה לאכל מצה גזולה בפסח, שלא

נשמת ישראל הניטלת דומה לס"ת שאין לך ריק בישראל שאין בו תורה ומצות.⁽³⁾

ומשנינן: לא צריכא: דלא קאי בשעת יציאת נשמה.

ואכתי מקשינן: תינה "מתו" א"מתו" לא קשיא. אלא "חמתו" א"חמתו" קשיא. דבמתניתין קתני הקורע בחמתו פטור, ואילו בכרייתא קתני דחייב?

ומתריצין: "חמתו" א"חמתו" נמי לא קשיא. הא רבי יהודה, הא רבי שמעון.⁽⁴⁾

ומבארין: הא דברייתא רבי יהודה היא דאמר: מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה.

הא דמתניתין רבי שמעון היא דאמר: מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה.

וקורע בחמתו הוי מלאכה שאינה צריכה

דתניא: מפני מה מתים בניו ובנותיו של אדם כשהן קטנים? כדי שיבכה ויתאבל על אדם כשר.

ותמהינן: "כדי שיבכה"? וכי ערבונא שקלי מיניה נוטלין ממנו משכון קודם שיחטא?

ומשנינן: אלא הכי קאמר: מפני שלא בכח והתאבל על אדם כשר. שכל הבורח על אדם כשר מוחלין לו על כל עונותיו, בשביל כבוד שעשה.⁽²⁾

ומתריצין: לא צריכא: דלאו אדם כשר הוא.

ואכתי מקשינן: ואי דקאי בשעת יציאת נשמה — חיובי מחייב לקרוע עליו אפילו אם אינו אדם כשר?

דתניא: רבי שמעון בן אלעזר אומר: העומד על המת בשעת יציאת נשמה חייב לקרוע עליו. הא למה זה דומה? לספר תורה שנשרפה שכל הרואה חייב לקרוע, ואף

3. רש"י. והרמב"ן כתב שהנשמה היא נר אלהים, ודומה לאזכרות שבספר תורה.

4. כתב רש"י דבהאי שינוי אפשר לתרץ גם את הקושיה ממתו על מתו, דנחלקו בזה רבי יהודה ורבי שמעון. אלא עדיף לתרץ כולה כחד תנא, דהיינו כרבי יהודה. דרק לשיטתו חייב בקורע על מתו, שרבי יהודה מחייב עליה למרות שהיא מלאכה שאי"צ לגופה, שהרי אינה על מנת לתפור.

והתוד"ה הא, חלקו עליו. דלגבי מת אין מחלוקת. דממה נפשך: אם הוא מת ידיה הרי הוי מלאכה הצריכה לגופה, כיון שיש לו בזה צורך מצוה. ואם הוא מת דעלמא פטור לכולי עלמא, דהוי מקלקל.

היא באדם הקורע, ולא בגוף החלוק הנקרע. והרי זה דומה למי שמוציא מצה מרה"י לרה"ר בפסח שחל בשבת, שיוצא בה ידי חובתו, כי העבירה שנעשתה אינה בגוף המצה.

2. כתב הריטב"א שאע"ג דבכרייתא לא קתני שחייב לקרוע, אלא רק בכיה ואיבול, בכל זאת משמע ליה לתלמודא שאף קריעה בכלל, לפי שהיא חימום דאבל.

ובשם הרא"ה כתב שאמנם אין חיוב קריעה על אדם כשר, אלא שאם קרע הוא משובח. ולכן לגבי שבת חשיב כמת ידיה.

ודחה הריטב"א את דבריו, שהרי הגמרא קאמרה להדיא "חיובי מחייב".

והרמ"א כתב ביו"ד סי' ש"מ ס"ו דנהגו להקל כהרא"ה.

מתגבר על כעסו הוא מרגיל את היצר הרע לבא אליו.

אמר רבי אבין: מאי קראה? שנאמר "לא יהיה כך אל זר ולא תשתחוה לאל נכר". ודרשינן איזהו "אל זר" שיש בגופו של אדם כדכתיב "בך"? **הוי אומר: זה יצר הרע!** שאם הוא נמצא בך סופך שתשתחוה לאל נכר.

ומתרצינן: **לא צריכא: דקא עביד הקריעה כדי למירמא אימתא להטיל אימה באינשי ביתיה, שיראוהו כועס ויפחדו ממנו, וקריעה זו תיקון הוא ולא הוי מקלקל.**

כי הא דרב יהודה שליף מצבייתא הוציא חוטים מן הבגד בחמתו.

רב אחא בר יעקב תבר מאני תבירי שבר כלים פגומים.

רב ששת רמי לה לאמתיה מוניני ארישא שפך על ראש שפחתו ציר דגים.

רבי אבא תבר נכתמא כיסוי הכד.

אמר רבי שמעון בן פזי אמר רבי יהושע בן לוי משום בר קפרא: כל המוריד דמעות על

לגופה. דמלאכה הצריכה לגופה היינו שעושה את המלאכה לאותו צורך שהיה במשכן, וקריעה היתה במשכן לצורך הדבר הנקרע [עיין לעיל סוף דף עד ב.]. ואילו קורע בחמתו הוא לצורך האדם הקורע, שינוח מכעסו או למסקנת הגמרא כדי להטיל אימה על אנשי ביתו [עפ"י התוס' בדף צד א ד"ה רבי שמעון].

ומקשינן: **אימר דשמעת ליה לרבי יהודה דמחייב, במתקן. אבל במקלקל מי שמעת ליה, והקורע בחמתו הרי הוא מקלקל?**

ומתרצינן: **אמר רבי אבין: האי נמי מתקן הוא, דקעביד נחת רוח ליצרו שמשכך את חמתו ע"י הקריעה.**

ומקשינן: **וכי האי גוונא מי שרי לקרוע בחמתו?** (5)

והתניא: **רבי שמעון בן אלעזר אומר משום חילפא בר איגרא שאמר משום רבי יוחנן בן נורי: המקרע בגדיו בחמתו, והמשבר כליו בחמתו, והמפזר מעותיו בחמתו. יהא בעיניך כעובד עבודה זרה. שכך אומנתו של יצר הרע: היום אומר לו עשה כך ולמחר אומר לו עשה כך, עד שאומר לו עבוד עבודה זרה! והולך ועובר. כיון שאינו**

וגם על טעם הרמב"ן הקשה, דמשמע בגמרא דקריעה על אדם כשר או בשעת יציאת נשמה דינם כמת דידיה, והרי שם אינו חייב להמשיך ללבוש את הבגד הקרוע אלא יכול לאחות מיד הקרע ולבוש.

5. וכיון דאסור, אע"ג דנהנה לא חשיב כמתקן. תוס' הרא"ש.

וברמב"ן כתב, דמת דידיה הוי מלאכה הצריכה לגופה, כי ע"י הקריעה יכול ללבוש הבגד [שכל ימי אבלו צריך ללבוש בגד קרוע וקרעו לפניו], והוי תיקון בגוף הבגד.

והרשב"א הקשה על שני הטעמים האלו, דצורך מצוה לא חשיב לר"ש מלאכה הצריכה לגופה. שהרי ר"ש פוטר את המוציא את המת לקוברו אעפ"י שמצוה לקבור את המת.

אדם כשר הקב"ה סופרן ומניחן בבית גזויו, שנאמר בתהלים "נודי [היינו בכיי מלשון "לנוד לו"] ספרתה אתה שימה דמעתי כנאדך הלא בספרתך". (6)

אמר רבי יהודה אמר רב: כל המתעצל בהספדו של חכם ראוי לקוברו בחייו, שנאמר אצל יהושע "ויקברו אותו בגבול נחלתו בתמנת סרה אשר בהר אפרים מצפון להר געש". מלמד שרגש עליהן הר להורגן על שלא הספידוהו כהלכה. (7)

אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: כל המתעצל בהספדו של חכם אינו מאריך ימים. מדה כנגד מדה. הוא לא נתאבל על שנתקצרו ימי החכם אף ימיו לא יאריכו, שנאמר "בסאסאה בשלחה תריבנה" הכתוב מדבר על מצרים, ו"בסאסאה" מלשון סאה, שבאותה מדה שהם עינו את ישראל, נענשו כששילחו אותם. ומכאן ראייה שעונשין מדה כנגד מדה.

איתביה רבי חייא בר אבא לרבי יוחנן: נאמר "ויעבדו העם את ה' כל ימי יהושע וכל ימי הזקנים אשר האריכו ימים אחרי יהושע". הרי שהאריכו ימים על אף שלא הספידו את יהושע כהלכה?

אמר ליה רבי יוחנן לרבי חייא בר אבא: בבלאי! [שעלה מבבל] ימים האריכו! שכלו ימיהם בטוב, אבל שנים לא האריכו! ומקשינן: אלא מעתה, הא דכתיב "למען

ירבו ימיכם וימי בניכם", האם הכי נמי ימים ולא שנים?

ומתריצין: ברכה שאני. שודאי הכונה גם לאריכות שנים.

ואמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: ק-א אחד מן האחיין שמת ידאגו כל האחיין כולן שמא ימותו. אחד מבני החבורה שמת תדאג כל החבורה כולה.

אמרי לה: דוקא דמת גדול האחיין ידאגו הואיל ושלטה מדת הדין בראש הבית.

ואמרי לה: דוקא דמת קטן האחיין שבקלקלה מתחילין מן הקטן.

שנינו במשנה: וכל המקלקלין פטורין.

תני רבי אבהו קמיה דרבי יוחנן: כל המקלקלין פטורין חוץ מחובל ומבעיר שמצינו משנה שהחובל בחבירו בשבת חייב וכן יש משנה שהמבעיר את הגדיש חייב אעפ"י שהן מקלקלין. הרי שמלאכות אלו יוצאות מן הכלל לענין מקלקל.

אמר ליה רבי יוחנן: פוק תני לברא צא לחוץ ואמור שם ברייתא זו, כלומר טעות הוא, חובל ומבעיר אינה משנה שאף הם פטורין במקלקל.

ואם תמצי לומר משנה, "חובל" — בצריך את הדם היוצא מהחבלה לכלכו דמתקן הוא

6. משמע להגמרא דאיירי על מת, כי אחרת אסור לאדם להצטער ולבכות. ח"א מהרש"א.
7. שלא מצינו שיהא כתוב ויבכו אותו שלשים יום כמו אצל משה ואהרן. תוד"ה שרגש.

6. משמע להגמרא דאיירי על מת, כי אחרת אסור לאדם להצטער ולבכות. ח"א מהרש"א.
ובשפת אמת כתב דהוכחת הגמרא שאם היה